

УДК 338.43:631.152:636"71"

В. В. Лаврук,

к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Подільський державний аграрно-технічний університет, м. Кам'янець-Подільський

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ У РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА

V. Lavruk,

PhD (Economic), Associate Professor, Department of Finance, Banking and Insurance,

State Agrarian and Engineering University in Podillya, Kamianets-Podilskiy

THE ROLE OF ECONOMIC MODERNIZATION IN THE DEVELOPMENT OF ANIMAL INDUSTRY

Обґрунтовується необхідність проведення модернізаційних змін у галузі тваринництва з метою оновлення його матеріально-технічної бази, генетичного потенціалу сільськогосподарських тварин, економії виробничих ресурсів, впровадження прогресивних технологій виробництва тваринницької продукції для забезпечення продовольчої безпеки та зміцнення конкурентних позицій країни на продовольчому ринку. Встановлено, що в останні роки значною популярністю у населення користується дієтична продукція молочного скотарства, птахівництва, кролівництва, страусівництва. Вказано на важливість техніко-технологічних напрямів модернізації виробничих процесів у тваринництві та підвищення інноваційної і інвестиційної активності тваринницьких підприємств. Запропоновано пріоритетні напрями у розвитку тваринництва: інтенсифікація молочного і м'ясного скотарства, впровадження нових технологій утримання і вирощування свиней, розробка систем кормовиробництва і біологічного захисту сільськогосподарських тварин, виробництво інноваційних видів тваринницької продукції при мінімальних виробничих і трудових витратах.

The necessity of the modernization changes in the field of livestock breeding in order to update its material and technical base, the genetic potential of agricultural animals, the saving of productive resources, the introduction of advanced technologies for the production of livestock products to ensure food security and strengthen the country's competitive position in the food market is grounded. It has been established that in recent years the dietetic products of dairy cattle breeding, poultry farming, rabbit breeding, ostriches are very popular among the population. The importance of technical and technological directions of modernization of production processes in livestock production and increase of the innovative and investment activity of the livestock enterprises is indicated. The priority directions in the development of animal husbandry are proposed: the intensification of dairy and meat cattle breeding, introduction of new technologies for keeping and growing pigs, development of feed production systems and biological protection of farm animals, production of innovative types of livestock products with minimum production and labor costs.

Ключові слова: тваринництво, економічна модернізація, тваринницька продукція, ефективний розвиток, модернізаційні процеси, технології.

Key words: Animal husbandry, economic modernization, livestock production, efficient development, modernization processes, technologies.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасні умови господарювання аграрних підприємств є досить непередбачуваними через непорозуміння, що обумовлюються складними ринковими відносинами і вимогами трансформаційних змін, виникаючих під час виробництва сільськогосподарської продукції, яка формує продовольчі фонди внутрішнього і зовнішнього ринків. Водночас найбільш важливим і актуальним питанням є забезпечення стабільного і ефективного розвитку тваринництва, особливо тих його галузей (молочне скотарство, птахівництво, кролівництво, страусівництво, козівництво), дієтична продукція яких користується великим попитом не тільки у сільського, але й у міського населення.

Однак на сьогоднішній день стабільне зростання виробництва різних видів тваринницької продукції зумовлюється необхідністю здійснення повної модернізації (через високий рівень зносу фермських машин і обладнання та низького коефіцієнту їхнього оновлення) виробничих процесів у пріоритетних галузях тваринництва на більшості підприємств майже в усіх регіонах країни. А тому процес прискореного здійснення економічної модернізації тваринництва є об'єктивною необхідністю трансформаційних перетворень, оскільки відображує тенденцію позитивних змін у розвитку його галузей.

У цьому випадку підприємствам, які спеціалізуються на виробництві тваринницької продукції, варто забезпечити формування високоп-

родуктивного поголів'я тварин, техніко-технологічне оновлення (розширення, реконструкцію) своїх виробничих потужностей та інтенсивне використання прогресивних високотехнологічних технологій, що стане основою для підвищення рівня економічної модернізації тваринництва.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні і методологічні питання, які стосуються стану, специфіки, інтенсифікації, інноваційного розвитку аграрного виробництва і його основних галузей, зокрема м'ясного та молочного скотарства, свинарства, підвищення їхньої ефективності, а також модернізації економіки і виробничо-господарської системи присвячені праці відомих вітчизняних науковців: І. Баланюка, П. Березівського, М. Віткова, В. Геєця, В. Месель-Веселяка, М. Місюка, П. Саблука, І. Свиноуса, А. Стельмащука, П. Пуцентейла, В. Топіхи, Д. Целіна, Л. Червінської та інших. Проте на сьогоднішній день проблемі економічної модернізації галузі тваринництва вченими надається недостатньо уваги, а також особливостям формування механізму прискорення її здійснення в сільськогосподарських підприємствах, що спеціалізуються на виробництві тваринницької продукції.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою дослідження є науково-теоретичне обґрунтування значення економічної модернізації та визначення пріоритетних напрямів її проведення у галузі тваринництва.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Трансформаційні процеси у системі відносин між економічно незалежними регіональними суб'єктами господарювання значно змінюють умови життєдіяльності вітчизняних підприємств, які у більшій мірі самостійно встановлюють параметри своєї економічної поведінки і несуть повну відповідальність за прийняті ними рішення щодо економічної модернізації основних галузей тваринництва.

А тому процес прискореного здійснення економічної модернізації тваринництва є сьогодні закономірністю трансформаційних перетворень, оскільки за умов глобалізації вона спонукає до певних реформаційних змін при функціонуванні виробничих систем. Насамперед трансформація зумовлює необхідність пошуку прогресивних розробок та можливість їхнього впровадження при здійсненні тих перетворень, які б відповідали вимогам сучасного виробництва.

Економічна модернізація тваринництва характеризує досягнутий стан його техніко-технологічного і ресурсного оновлення, стійких темпів виробництва тваринницької продукції, рівень її конкурентоспроможності та ефективного здійснення виробничої діяльності на основі бережливості і економного витрачання власних грошових коштів. Водночас економічна модернізація передбачає здійснення процесу цілісного новітнього оновлення тваринництва у відповідності до сучасних норм і вимог аграрного виробництва, де економічні чинники виступають основними індикаторами модернізації. Запровадження сучасних нововведень у тваринництві базується в основному на підвищенні ефективності виробництва якісної екологічно безпечної тваринницької продукції для сприяння здоровому харчуванню населення та стійкості продовольчої безпеки.

Ураховуючи те, що тваринництво є важливим джерелом формування продовольчих ресурсів, необхідно у першу чергу на підприємствах забезпечити зростання обсягів виробництва якісної тваринницької продукції за рахунок розширення стада високопродуктивних тварин та підвищення їхньої продуктивності. Безсумнівно, такого роду завдання на сьогоднішній день є стратегічними у подальшому розвитку тваринництва [1; 3; 5; 6] і забезпеченні його ефективності у ринковому середовищі [4].

У такому випадку необхідно орієнтуватися на територіальні принципи господарювання підприємств сильних регіонів, враховуючи при цьому їхні характерні відмінності (природно-кліматичні, техніко-технологічні, соціально-економічні), які потребують наукового обґрунтування при створенні адміністративно-правової і соціально-економічної бази здійснення модернізації тваринництва та забезпечення динамічного розвитку сільських територій.

Основну роль у цьому відношенні повинна відігравати державна регіональна політика, яку слід спрямовувати на створення належних умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів і усунення існуючих міжрегіональних диспропорцій у розвитку підприємств та їхніх основних галузей (рослинництва і тваринництва). Тут дуже важливо раціоналізувати використання біологічного і людського потенціалу, створити у сфері ресурсного забезпечення і праці рівні можливості для працівників тваринництва, забезпечити подолання інфраструктурних та інституційних обмежень.

Вважаємо, що зростання обсягів виробництва м'яса і молока можна досягти шляхом ефективного використання генетичних можливос-

Рис. 1. Основні економічні чинники впливу на модернізацію і розвиток тваринництва

Джерело: авторська розробка.

тей тварин і виробничого потенціалу, розвиток якого знаходиться під впливом багатьох чинників (природні, біологічні, соціальні, економічні). Особливу роль слід надати економічним чинникам (рис. 1).

Урахування дієвості зазначених та ряду інших чинників, у єдиному комплексі і взаємозв'язку, може сприяти інтенсивному і інноваційному шляху розвитку основних галузей тваринництва (на основі збалансованих за поживними параметрами раціонів годівлі, належного утримання та санітарно-ветеринарного догляду за тваринами) і збільшенню виробництва тваринницької продукції за економного використання матеріально-грошових ресурсів. Завдяки таким діям у кожному регіоні країни в сільськогосподарських підприємствах можна буде забезпечити зростання (1,5—2 рази) середньодобових приростів живої маси сільськогосподарських тварин та підвищення їхньої продуктивності (середній річний удій молока від однієї корови довести до 8000—8500 кг, настриг вовни від однієї вівці — до 4 кг, несучість курей-несучок — до 300 шт.).

Значну продуктивність сільськогосподарських тварин забезпечують ті підприємства, які велику увагу надають модернізаційним процесам: проводять реконструкцію тваринницьких ферм, практикують використання сучасного обладнання, створюють належні побутові

умови для трудових колективів, забезпечують можливість підвищення продуктивності тварин та покращення якості тваринницької продукції. За результатами соціологічного опитування встановлено, що 47,2% опитуваних працівників вважають, що питання покращення рівня розвитку тваринництва за рахунок модернізації його основних галузей є дуже важливим, 23,4% — важливим, 14,3% — менш важливим, 10,5% — майже не важливим і 4,6% — зовсім не важливим.

Стабілізація ринкових відносин на підприємствах сучасних форм господарювання потребує внесення корективів у наукові підходи до оцінки ефективності виробництва, пов'язаного з модернізацією, і його організаційно-економічного механізму, який координує

ринкові елементи і державний вплив на процеси виробництва та реалізації якісної тваринницької продукції. Лише за рахунок модернізації і оптимального поєднання ринкових методів господарювання з державним регулюванням виробництва та збуту продукції тваринництва можливо забезпечити його відродження і ефективний розвиток.

Під час реалізації розроблених на підприємствах заходів, що стосуються проведення модернізаційних змін, перш за все важливо деталізувати розгляд потенціалу модернізації шляхом здійснення аналізу:

- наявності власних грошових коштів та можливостей додаткового їхнього залучення;
- передбачуваних обсягів виробництва тваринницької продукції;
- наявності висококваліфікованих працівників і генетичного потенціалу сільськогосподарських тварин;
- необхідності придбання і ефективного використання інноваційних розробок;
- досягнутого рівня прибутковості і рентабельності виробництва на підприємстві.

Слід відмітити, що сьогоденні реалії і тенденції розвитку тваринництва у послідовні роки вимагатимуть встановлення державною політикою граничних орієнтирів у сфері економічної модернізації виробничих і технологічних процесів, основними напрямками якої стане:

Таблиця 1. Економічні показники модернізації і розвитку тваринництва у сільськогосподарських підприємствах України

Показники	2010 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2015 р. до 2010 р., %
Кількість корів, що обслуговуються однією доїльною установкою, гол.	54,2	50,8	50,5	49,4	91,1
Припадає на один кормороздавач, гол.:					
великої рогатої худоби	332,0	366,2	367,9	364,7	109,8
свиней	1925,2	1002,5	1109,6	1073,0	55,7
Кількість худоби, що обслуговується, гол.:					
конвеєром для прибирання гною	217,7	156,8	292,4	303,6	139,5
машиною для приготування кормів	32,0	51,0	51,1	78,7	245,9
Середній рівень оновлення усіх видів фермської техніки, %	8,4	10,9	6,5	5,9	-2,5в.п.
Вироблено продукції на одну особу, кг:					
м'яса (у забійній масі)	44,9	52,5	54,9	54,2	120,7
молока	245,2	252,5	258,9	247,8	101,1
яєць, шт.	372	431	456	392	105,7
Вироблено на 100 га сільськогосподарських угідь, ц:					
молока	302,3	314,2	313,4	298,9	98,9
м'яса великої рогатої худоби і птиці	55,3	63,5	66,4	65,4	118,3
Виробничі витрати на виробництво 1ц продукції, м'яса, грн.:					
великої рогатої худоби	1658,7	2198,3	2351,2	2909,0	175,4
свиней	1191,5	1361,4	1450,3	2001,3	167,9
птиці	695,5	825,2	806,6	1177,5	169,3
молока	199,6	272,54	294,2	352,9	176,8
яєць курячих, тис. шт.	363,0	422,33	443,6	779,7	214,8
Обсяг валової продукції тваринництва на одного зайнятого у цій галузі працівника, тис. грн.	130,2	198,2	224,1	238,0	182,8
Отримано на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.:					
валової продукції тваринництва	125,8	158,4	165,9	159,1	126,5
прибутку від реалізації продукції тваринництва	7,4	13,8	18,3	22,1	298,6
Рівень рентабельності виробництва продукції тваринництва, %	7,8	11,3	13,4	15,3	7,5в.п.

Джерело: [2, с. 9—16; 7, с. 30, 32, 44—48, 67, 103—107, 111—113, 185, 188].

— переоснащення виробничих підрозділів з метою забезпечення ефективної роботи фермських машин і техніко-технологічного обладнання;

— збільшення обсягів виробництва та скорочення термінів виробничого періоду виготовлення продукції;

— зменшення її собівартості за рахунок скорочення виробничих витрат;

— раціональне використання трудового потенціалу за рахунок зменшення трудомісткості і впровадження прогресивних технологій виробництва тваринницької продукції.

Зазначене потребує постійного проведення підприємствами детального моніторингу стану техніко-технологічного рівня та потенціальних можливостей галузей тваринництва виготовляти ту продукцію, яка користується підвищеним попитом на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Ефективність економічної модернізації тваринництва спроможна не тільки забезпечити підвищення продуктивності праці тваринників, але й задовольнити їхні потреби у проведенні механізованих робіт із мінімальними витратами в оптимальні терміни виконання техно-

гічних операцій. При проведенні спеціалістами підприємств оцінки ефективності нової техніки і індустріальних технологій не слід обмежуватися лише отриманим прямим ефектом, що втілюється у рості продуктивності праці, але й урахувати ті процеси, які пов'язуються з впливом модернізації на розширене відтворення продуктивних якісних характеристик худоби і птиці. Усе це дасть можливість значно покращити економічні показники розвитку тваринництва на підприємствах (таблиця 1).

За проведеними розрахунками на окремі машини і обладнання, зокрема роздавачі кормів і конвеєри для прибирання гною, припадає значна кількість сільськогосподарських тварин, а отже, лише 40...45% тварин охоплені механізацією технологічних процесів по роздаванню кормів і прибиранню гною. У цей же час рівень оновлення фермської техніки щорічно знижується (з 8,4 до 5,9%), а тому більша половина робіт на тваринницьких фермах виконується працівниками вручну. У результаті збільшується розмір виробничих витрат на виробництво одиниці різних видів тваринницької продукції. Така ситуація спонукає до впровадження нововве-

день і негайного проведення модернізації виробничих процесів на тваринницьких фермах і комплексах. Позитивним явищем є те, що за досліджуваний період збільшився обсяг продукції (за винятком молока) не тільки у розрахунку на одну особу, але й на одиницю земельних ресурсів. Усе це сприяло (з урахуванням змін у системі ціноутворення) росту прибутку і рівня рентабельності виробництва продукції тваринництва.

Таким чином, забезпечити ефективний розвиток тваринництва можливо шляхом удосконалення породного складу сільськогосподарських тварин і птиці за рахунок державної підтримки, залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій, впровадження інтенсивних технологій, виробництва інноваційних видів продукції, налагодження системи ціноутворення та оподаткування виробників тваринницької продукції.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Отже, досягнення кращих позицій у розвитку тваринництва знаходиться у прямій залежності від інтенсифікації і модернізації виробництва, налагодження інноваційних процесів у м'ясному, молочному скотарстві і інших галузях (свинарстві, вівчарстві, кролівництві, звірівництві), селекційної роботи, розробки систем біологічного і епідеміологічного захисту тварин, формування кормової бази та раціонального розподілу кормових ресурсів.

Вважаємо, що тваринництво і надалі буде однією із головних галузей аграрної сфери, оскільки від його ефективного розвитку залежатиме не тільки продовольча безпека населення країни, але й наявність постійно діючих робочих місць, закріплення молоді на селі, збереження сільської поселенської мережі. При цьому дослідження і оцінка науково-технічного, соціально-економічного потенціалу модернізації кожного регіону і формування на цій основі мети та завдань впровадження інноваційних заходів стануть необхідними передумовами для забезпечення ефективного розвитку тваринництва у перспективі.

Література:

1. Березівський П.С. Стратегічні пріоритети розвитку м'ясного скотарства / П.С. Березівський // Сталий розвиток економіки. — 2011. — №6. — С. 165—169.
2. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2015 рік:

стат. бюл. / Державна служба статистики України. — К.: 2016. — 51 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Пуцентейло П.Р. Стратегічні напрями розвитку тваринництва України / П.Р. Пуцентейло // Інноваційна економіка. — 2013. — №8. — С. 12—16.

4. Рябуха Г.І. Фактори ефективності діяльності підприємств галузі тваринництва у ринковому середовищі / Г.І. Рябуха // Формування ринкових відносин в Україні. — 2016. — №6. — С. 84—88.

5. Саблук П.Т. Стан і перспективи розвитку агропромислового комплексу України / П.Т. Саблук // Економіка АПК. — 2008. — №12. — С. 4—19.

6. Свиноус І.В. Перспективи розвитку тваринництва в особистих селянських господарствах / І.В. Свиноус, М.І. Ібатулін // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Економіка і менеджмент. — 2015. — №14. — С. 111—115.

7. Сільське господарство України, 2015: стат. збірник. — К.: Держкомстат України, 2016. — 360 с.

References:

1. Berezivskyy, P.S. (2011), "Strategic priorities of meat cattle breeding", *Stalyy rozvytok ekonomiky*, vol. 6, pp. 165—169.

2. State Statistics Service of Ukraine (2016), *Osnovni ekonomichni pokaznyky vyrobnytstva produktsiyi silskoho hospodarstva v silskohospodarskykh pidpryyemstvakh za 2015 rik* [Main economic indicators for agricultural production in the agricultural enterprises for 2015], Statistical bulletin, Kyiv, Ukraine.

3. Putsenteylo, P.R. (2013), "Strategic directions of development of livestock Ukraine", *Innovatsiyna ekonomika*, vol. 8, pp. 12—16.

4. Ryabukha, G.I. (2016), "Factors efficiency of enterprises in the livestock industry market environment", *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukrayini*, vol. 6, pp. 84—88.

5. Sabluk, P.T. (2008), "State and prospects of agriculture Ukraine", *Ekonomika APK*, vol. 12, pp. 4—19.

6. Svinous, I.V. and Ibatullin M.I. (2015), "Prospects for livestock in private farms", *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, vol. 14, pp. 111—115.

7. State Statistics Service of Ukraine (2016), *Silске hospodarstvo Ukrayiny* [Agricultural Ukraine, 2015], Statistical publication, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 26.06.2017 р.